

Шишко Валерія Валентинівна
здобувачка ступеня вищої освіти
бакалавра ННПП НАВС

Науковий керівник:

Хахуцяк Ольга Юріївна
завідувач кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту права та
психології НАВС, кандидат юридичних
наук, доцент

ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТАНДАРТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ З УРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНИХ СУДОВИХ ІНСТИТУЦІЙ

Сучасний розвиток кримінального процесу в Україні характеризується активною інтеграцією міжнародних стандартів прав людини у національну правову систему. Особливого значення набуває врахування практики міжнародних судових інституцій, насамперед Європейського суду з прав людини, яка виступає орієнтиром для формування процесуальних гарантій справедливого судового розгляду. У цьому контексті процесуальні стандарти кримінального провадження розглядаються як комплексна система принципів, спрямованих на забезпечення балансу між інтересами держави та правами особи [1, с. 45].

Одним із ключових елементів процесуальних стандартів є принцип верховенства права, який передбачає обов'язковість дотримання прав людини на всіх стадіях кримінального провадження. Відповідно до практики ЄСПЛ, будь-яке втручання держави у права особи повинно бути законним, необхідним та пропорційним поставленій меті. У рішеннях Суду неодноразово підкреслюється, що порушення цих вимог призводить до визнання провадження несправедливим [2].

Суттєвим аспектом процесуальних стандартів є забезпечення права на захист. Міжнародна практика виходить із того, що особа повинна мати реальний, а не формальний доступ до адвоката з моменту затримання. Відсутність такого доступу або його обмеження розглядається як істотне порушення права на справедливий суд і може вплинути на допустимість отриманих доказів [2, § 131].

Окрему увагу слід приділити стандартам допустимості доказів. У кримінальному процесуальному законодавстві України закріплено принцип недопустимості доказів, отриманих із порушенням прав людини. Цей підхід узгоджується з позицією міжнародних судових інституцій, які наголошують, що використання доказів, здобутих шляхом катувань або жорстокого поводження, є несумісним із принципами справедливого судочинства [3, ст. 87].

Важливим процесуальним стандартом є принцип змагальності сторін, що передбачає рівність процесуальних можливостей обвинувачення та захисту. Практика міжнародних судових інституцій вказує на необхідність забезпечення доступу сторони захисту до матеріалів справи, права подавати докази та брати

участь у їх дослідженні. Недотримання цього принципу призводить до порушення справедливості судового розгляду [1, с. 52].

Не менш важливим є принцип презумпції невинуватості, який є основоположним для кримінального провадження. Згідно з практикою ЄСПЛ, цей принцип порушується не лише у випадках винесення необґрунтованих обвинувальних вироків, але й у ситуаціях, коли посадові особи роблять публічні заяви, що формують уявлення про винуватість особи до рішення суду [2, § 63].

У сучасних умовах особливого значення набуває дотримання процесуальних стандартів у період воєнного стану. Незважаючи на можливість обмеження окремих прав, держава зобов'язана забезпечувати базові гарантії справедливого судового розгляду. Практика міжнародних судових інституцій свідчить, що навіть у надзвичайних умовах недопустимим є відступ від фундаментальних процесуальних гарантій [1, с. 60].

Окрім цього, розвиток кримінального процесу супроводжується впровадженням цифрових технологій, що впливає на зміст процесуальних стандартів. Використання електронних доказів, дистанційних форм участі у судовому розгляді та автоматизованих систем потребує додаткових гарантій достовірності інформації та захисту прав учасників провадження [1, с. 63].

Підсумовуючи, слід зазначити, що процесуальні стандарти кримінального провадження формуються під значним впливом практики міжнародних судових інституцій. Їх імплементація в національне законодавство сприяє підвищенню ефективності захисту прав людини та зміцненню довіри до правосуддя. Водночас ключовим залишається питання їх належного застосування у практичній діяльності органів кримінальної юстиції.

Список використаних джерел:

1. Процесуальні стандарти кримінального провадження в умовах євроінтеграції: наукова стаття // Науковий вісник. 2023. № 2. С. 44–65. URL: <https://dspace.univ.edu.ua>
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Salduz v. Turkey». HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>